

بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی در دانشگاه تربیت معلم آذربایجان

علی مرادمند

مربي گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه تربیت معلم آذربایجان
Ali.Moradmand.191@gmail.com
تاریخ دریافت: ۱۴۰۹/۰۱/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۹/۰۳/۳۱

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی در بین دانشجویان دختر و پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان و همچنین ارزیابی میزان مطالعه غیردرسی آنها است.

روش: این پژوهش به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش نمونه‌ای شامل ۲۶۰ نفر از مجموع ۲۶۰۰ نفر دختر و ۱۱۰۰ نفر پسر) دانشجوی مقطع کارشناسی دانشگاه تربیت معلم آذربایجان است. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شد. پرسشنامه توسط اساتید دانشگاه تبریز، بررسی و مورد تأیید قرار گرفت. پایابی پرسش‌نامه با استفاده از نرم افزار SPSS آندازه گیری شد که مقدار آلفای کرونباخ ۰.۸۷۲/. بدست آمد که بیانگر اعتبار خوبی است. از روش‌های آماری توصیفی و تحلیلی برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش و آزمون فرضیه‌ها استفاده شد.

یافته‌ها: الف- بین میزان مطالعه غیردرسی دختران و پسران تفاوت معنی دار وجود داشته و میانگین مطالعه کل دانشجویان ۳۰ دقیقه بوده است. ب- بین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی و متغیر جنسیت تفاوت معنی دار مشاهده نشد. ج- بین بعضی از عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی و متغیر جنسیت تفاوت معنی دار وجود دارد. مانند استفاده از اینترنت، بازی‌های رایانه‌ای، خوشنیبین نبودن به آینده و بها ندادن به علم. د- به طور کلی مهم ترین عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه تربیت معلم آذربایجان عبارتند از: گرانی کتاب، عدم دسترسی به کتاب‌های مورد علاقه، حجم زیاد تکالیف دانشگاه، تمایل تلویزیون، نداشتن فرصت کافی برای مطالعه، ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه، عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی، کمبود کتابخانه‌های عمومی، بها ندادن مردم به علم، خوشنیبین نبودن به آینده، برنامه‌های تفریحی، مشکلات اقتصادی، استفاده از اینترنت، تیراز پایین کتاب‌ها و بازی‌های رایانه‌ای. ه- مهم ترین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی عبارتند از: داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی، داشتن کتابخانه شخصی، توسعه مراکز کتابخوانی، تشویق اساتید، معلمان، والدین و دوستان، وجود کتابخانه در محل تحصیل، آموزش روش مطالعه، افزایش درآمد خانواده، سطح تحصیلات، مطالعه و موقعیت اجتماعی اعضای خانواده، برگزاری مسابقات کتابخوانی.

ارزش / اصالت: مقاله حاضر به شکل تطبیقی اولین بار در مورد عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر انجام شده است. پژوهش‌هایی که قبل از صورت گرفته، اغلب در مورد میزان و موضوعات مطالعه غیردرسی و بیشتر روی دانش آموزان انجام شده بود.

کلید واژه‌ها: مطالعه غیردرسی، عوامل مشوق مطالعه غیردرسی، عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی، دانشجویان دانشگاه تربیت معلم آذربایجان.

تحقيقations اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی
فصلنامه علمی - پژوهشی نهاد کتابخانه های عمومی کشور، (شاپا): ۱۰۷-۷۸۳۸ نمایه شده در ISC
دوره ۱۶، شماره ۲، پیاپی ۶۱، تابستان ۱۴۰۹ از صفحه ۹۵ تا صفحه ۱۱۴

مقدمه

مطالعه و تفکر در آثار دانشمندان، هنرمندان و سایر افراد اهل قلم، جزء نیازهای اساسی و البته جزء ویژگی‌های منحصر به فرد و مورد علاقه پژوهشگران است. برای گسترش دایره فکر، ایجاد خلاقیت ذهنی و تلطیف عواطف، مطالعه منابع غیردرسی راه بسیار مؤثر و کارآمدی است. در این راستا ترویج و فرهنگ‌سازی از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی لازم و ضروری است. دانشجویان به عنوان قشر تحصیلکرده و نخبه، بیشتر از سایر اشاره جامعه نیازمند مطالعه غیردرسی هستند. از آنجایی که مطالعه درسی بیشتر حالت اجبار داشته و انگیزه و علاقه شخصی خیلی در آن تأثیر ندارد، در پرورش فکری، روحی و تعالی شخصیت افراد نقش کم رنگ تری دارد. برای رسیدن به فرهنگ مناسب و پرکردن بهینه اوقات فراغت و اراضی حس کنچکاوی باید منابع غیردرسی خوب و با کیفیت در دسترس دانشجویان وجود داشته باشد. برای رسیدن به این مهم نیازمند کنکاش بیشتری در خصوص کشف نیازهای مطالعاتی دانشجویان و شناسایی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی هستیم. با تقویت عوامل مشوق و از میان برداشتن عوامل بازدارنده و موانع موجود بر سر راه مطالعه غیردرسی دانشجویان، از یکسو معضل اجتماعی عدم گرایش به مطالعه و کتابخوانی در بین دانشجویان که قشر فرهیخته جامعه هستند، مرتفع می‌گردد؛ و از سوی دیگر موجبات رشد و پیشرفت و سلامتی جسمی و روحی آن‌ها را فراهم می‌آورد.

اهداف پژوهش

بررسی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی در بین دانشجویان دختر و پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان و همچنین سنجش میزان مطالعه غیردرسی آنان در طول شبانه روز هدف پژوهش حاضر است.

پرسش‌های اساسی

۱- میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان در طول شبانه روز چقدر است؟

۲- عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان کدامند؟

۳- عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان پسر دانشگاه تربیت معلم

آذربایجان کدامند؟

۴- عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر دانشگاه تربیت معلم

آذربایجان کدامند؟

۵- عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان پسر دانشگاه تربیت معلم

آذربایجان کدامند؟

فرضیه‌های پژوهش

۱- بین میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دختر و دانشجویان پسر تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

۲- بین عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و دانشجویان پسر تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

۳- بین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و دانشجویان پسر تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

پیشینهٔ پژوهش

زالزاده (۱۳۷۹)، پژوهشی را با هدف ارزیابی چگونگی وضعیت مطالعه غیردرسی در بین دانش‌آموزان پسر دیبرستان‌های شهرستان شیراز انجام داد. نتایج پژوهش او نشان داد که ۷۵ درصد دانش‌آموزان از کتابخانه عمومی استفاده نمی‌کنند. از این میزان ۴۶/۶ درصد آنها دلیل عدم استفاده از کتابخانه را "کمبود وقت" دانسته‌اند. دلیل دیگر را فقدان کتابخانه، حجم زیاد دروس و تکالیف مدرسه، فقدان کتاب‌های مناسب و مفید در کتابخانه‌ها، عدم آشنایی با کتابخانه، مشکل عضویت، نداشتن علاقه شخصی، فقدان امکانات و عدم تشویق معلمان و والدین معروفی کردند. موضوع مورد علاقه در بین اکثر دانش‌آموزان مطالب ورزشی بود. طبق بررسی زال زاده فقط ۸ درصد از دانش‌آموزان مورد بررسی در اوقات فراغت خود مطالعه آزاد یا غیردرسی داشتند. همچنین بین متغیر "معرفی کتاب از سوی معلمان" و "میزان استفاده از کتابخانه‌ها" رابطه معنی‌داری وجود داشت.

سامانیان (۱۳۸۴) به بررسی و تحلیل وضعیت مطالعه آزاد دانشجویان و شناسایی عوامل مؤثر

تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه‌های عمومی

تاسیستان ۱۳۸۹ دوره ۱۶ شماره ۲

بر آن پرداخته است. در این بررسی فرضیه اصلی "گرایش عمدۀ دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد در مطالعه غیردرسی به سوی مجلات عمومی است" و فرضیه فرعی "کمتر بودن میزان مطالعه آزاد دانشجویان پسر نسبت به دانشجویان دختر" بود. طبق یافته‌های پژوهش اکثر دانشجویان از بین منابع خواندنی بیشتر کتاب را ترجیح دادند و اولویت اول مطالعه آزاد، موضوعات علمی و اولویت آخر موضوعات حقوقی بود. همچنین در ایجاد انگیزه به مطالعه والدین و در بین والدین مادر بیشترین نقش را داشته است. در این پژوهش هر دو فرضیه رد شد.

ترکیان تبار (۱۳۸۴) به بررسی میزان گرایش به مطالعه آزاد و غیردرسی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود پرداخت. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که بیش از نیمی از جامعه آماری روزانه کمتر از یک ساعت مطالعه غیردرسی داشتند و انگیزه اصلی مطالعه غیردرسی "آموزش و یادگیری" عنوان شده بود. همچنین گرانی کتاب عامل بازدارنده مطالعه غیردرسی ذکر شده بود. از نظر اولویت فعالیت‌ها در اوقات فراغت، مطالعه غیردرسی پس از تماشای تلویزیون، فعالیت‌های هنری و همنشینی با دوستان در رتبه چهارم قرار گرفت. بررسی رابطه همبستگی بین متغیرها در پژوهش فوق نتایج زیر را دربر داشت. الف- بین جنسیت و میزان مطالعه، رابطه معنی‌دار وجود دارد. ب- بین مقطع تحصیلی و لذت‌بخش بودن مطالعه غیردرسی، رابطه معنی‌داری وجود دارد. ج- بین مقطع تحصیلی و انگیزه مطالعه، رابطه معنی‌داری وجود دارد. د- بین عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی و گرایش به مطالعه آزاد، رابطه معکوس وجود دارد. همچنین بین میزان تحصیلات والدین و میزان مطالعه دانشجویان، رابطه معنی‌داری مشاهده شد.

آفتابی آرانی و بتولی (۱۳۸۶) به بررسی میزان مطالعه غیردرسی دانشآموzan دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن در شهرستان آران و بیدگل پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که دانشآموzan پسر نسبت به دانشآموzan دختر به طور معنی‌داری مطالعه غیردرسی کمتری دارند. از نظر موضوع مورد مطالعه، دختران بیشتر به موضوعات ادبی گرایش داشتند. همچنین بین رفتار توجه‌آمیز والدین و معلمان به مطالعه آزاد و میزان این نوع مطالعه در دانشآموzan رابطه معنی‌داری مشاهده نشد. نامناسب بودن محیط و شرایط فیزیکی کتابخانه هم به عنوان عامل بازدارنده معرفی شده بود.

رضوی، جعفری‌زاده و نوروزی (۱۳۸۵)، پژوهشی را به منظور بررسی رابطه موجود بین

تماشای تلویزیون و استفاده از منابع اطلاعاتی غیردرسی مانند کتاب، روزنامه و مجله انجام دادند. براساس یافته‌های پژوهش آن‌ها بین میزان مطالعه مجله و میزان تماشای تلویزیون در اوقات فراغت رابطه معنی دار وجود دارد. به طوری که هرچه میزان تماشای تلویزیون بیشتر شود، میزان مطالعه مجله کاهش می‌یابد. اما بین مطالعه کتاب‌های غیردرسی و روزنامه با میزان تماشای تلویزیون رابطه معنی دار مشاهده نشد.

علی‌رغم جست‌وجوی بسیار در اینترنت و منابع چاپی پیشینه خارجی زیادی پیدا نشد. اکثر پژوهش‌های انجام گرفته در این موضوع روی جامعه دانش‌آموزان بوده است.

لوین و لوین^۱ (۱۹۹۶) در کتابی تحت عنوان "جامعه و آموزش" اعلام کردند که بیش از نیمی از دانش‌آموزان مدارس ایالات متحده، بیش از سه ساعت در روز تلویزیون تماشا می‌کنند. آن‌ها همچنین دریافتند که میان تماشای تلویزیون و مطالعه غیردرسی رابطه معنی دار وجود دارد. بدین معنی که هرچه دانش‌آموزان بیشتر به تماشای برنامه‌های تلویزیون می‌پردازند، کمتر به مطالعه مبادرت می‌ورزند.

سايه و رانر^۲ (۲۰۰۵) معتقد هستند که دلیل عدم گرایش به مطالعه غیردرسی دانشجویان ضعف منابع کتابخانه‌ای به خصوص منابع مربوط به مطالعه تفریحی و غیردرسی است. آن‌ها براین عقیده‌اند که وقتی دانش‌آموزان وارد دانشگاه می‌شوند، کتابخانه دانشگاهی را خیلی متفاوت از کتابخانه آموزشگاهی می‌بینند و این مسئله شکاف عمیقی بین علايق و نیازهای خواندنی آن‌ها ایجاد می‌کند، چون کتابخانه‌های دانشگاهی خطمشی مناسبی در خصوص مجموعه‌سازی منابع غیردرسی و تفریحی ندارند. براساس پژوهش آن‌ها بین انواع مواد و منابع غیردرسی موجود در کتابخانه دانشگاه و میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان رابطه مستقیم وجود دارد.

توماس^۳ (۲۰۰۹) معتقد است که مطالعه غیردرسی نقش بسیار مهمی در موفقیت افراد دارد و علی‌رغم این نقش سازنده در کل جامعه آمریکا و به خصوص در بین دانشجویان و اعضای هیات علمی، میزان مطالعه غیردرسی نسبت به دهه‌های گذشته به طور قابل توجهی رو به کاهش است. دلیل این عدم رغبت به مطالعه غیردرسی افزایش انواع و اشکال مختلف رسانه‌ها و خدمات رسانه‌ای و مقدار زمانی است که این رسانه در اوقات فراغت به خود اختصاص می‌دهد.

1. Levine & Levine

2. Hsieh & Runner

3. Thomas

همچنین در طی سال‌های اخیر کاهش توان اقتصادی خانواده‌ها و گرانی منابع اطلاعاتی می‌تواند دلیل دیگری بر کاهش میزان مطالعه غیردرسی باشد. تماس خاطر نشان می‌کند شاید دلیل دیگر کاهش مطالعه غیردرسی توقف آموزش شیوه‌های مطالعه و کتاب‌خوانی بعد از مقطع متوسطه و سطوح بالاتر و کاهش میزان تبلیغ و ترویج مطالعه باشد.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر پیمایشی است و برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. مؤلفه‌های پرسشنامه پژوهش با مشورت اساتید کتابداری و اطلاع‌رسانی و علوم تربیتی تهیه شد. روایی پرسشنامه توسط اساتید مجروب گروه‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تبریز بررسی و مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن با استفاده از نرم‌افزار SPSS اندازه‌گیری شد و مقدار آلفای کرونباخ ۰/۷۲ به دست آمد که بیانگر اعتبار خوبی است. جامعه آماری این پژوهش نمونه‌ای شامل ۲۶۰ نفر از مجموع ۲۶۰۰ نفر (۱۵۰۰ نفر دختر و ۱۱۰۰ نفر پسر) دانشجوی روزانه مقطع کارشناسی دانشگاه تربیت معلم آذربایجان یعنی ۱۰ درصد کل جامعه مورد مطالعه در زمان توزیع پرسشنامه است که به نسبت مساوی ۱۳۰ نفر دانشجوی دختر و ۱۳۰ نفر دانشجوی پسر به صورت کاملاً تصادفی انتخاب شده و پرسشنامه پژوهش در بین آنان توزیع و تکمیل شد. انتخاب نمونه به تعداد مساوی از دختران و پسران به دلیل ماهیت تطبیقی مقاله است.

در پژوهش حاضر از روش‌های آماری توصیفی و تحلیلی برای تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش استفاده شده است. برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش از آمار توصیفی مانند فراوانی، درصد فراوانی و میانگین و برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از آمار استنباطی (آزمون T) استفاده شد. جهت تحلیل‌های آماری از نرم افزار SPSS استفاده گردید.

یافته‌های پژوهش

در پاسخ به سؤال اول پژوهش مبنی بر میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان پسر و دانشجویان دختر در طول شبانه روز؛ بررسی پاسخ‌های دانشجویان نشان داد که به طور کلی ۱۱۴ نفر (۴۳/۸ درصد) از مجموع ۲۶۰ نفر شرکت کننده در پژوهش، کمتر از ۳۰ دقیقه مطالعه

غیردرسی دارند و تنها ۲۳ نفر (۸/۸ درصد) بیش از ۶۰ دقیقه مطالعه می‌کنند و میانگین میزان مطالعه کل دانشجویان در شبانه روز ۲/۱۴۶۲ از ۵ می‌باشد، یعنی کمی بیش از ۳۰ دقیقه. با اندکی توجه به فراوانی، درصد فراوانی و میانگین میزان مطالعه، به خوبی مشهود است که دانشجویان پسر با میانگین ۲/۴۲۳۱ نسبت به دانشجویان دختر با میانگین ۱/۸۶۹۲، مطالعه غیردرسی نسبتاً بیش تری دارند و میزان اختلاف میانگین آنها ۰/۵۵۳۹ می‌باشد. به طوری که از جدول ۱ بر می‌آید ۶۱/۵ درصد دختران کمتر از ۳۰ دقیقه مطالعه غیردرسی دارند؛ در حالی که ۲۶/۲ درصد پسران کمتر از ۳۰ دقیقه مطالعه غیردرسی دارند. همچنین ۶/۲ درصد دختران بیش از ۶۰ دقیقه و ۸/۸ درصد پسران بیش از ۶۰ دقیقه مطالعه غیردرسی دارند.

جدول ۱. میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دانشگاه تربیت معلم آذربایجان در طول شبانه روز

آنچه از استاندارد نزدیک است	آنچه از استاندارد دور از استاندارد نزدیک است	مجموع دختران و پسران				پسران				دختران				میزان مطالعه غیردرسی
		میانگین از ۵	درصد فراوانی	فراوانی	آنچه از استاندارد	میانگین از ۵	درصد فراوانی	فراوانی	آنچه از استاندارد	میانگین از ۵	درصد فراوانی	فراوانی	آنچه از استاندارد	
۱/۳۲۴۶	۲/۱۴۶۲	۴۳/۸	۱۱۴		۱/۲۹۹۱	۲/۴۲۳۱	۲۶/۲	۳۴	۱/۲۹۶۳	۱/۸۶۹۲	۶۱/۵	۸۰	کمتر از ۳۰ دقیقه	
		۲۶/۲	۶۸				۳۹/۲	۵۱			۱۳/۱	۱۷	۳۰ دقیقه	
		۱۰/۴	۲۷				۱۲/۳	۱۶			۸/۵	۱۱	۴۵ دقیقه	
		۱۰/۸	۲۸				۱۰/۸	۱۴			۱۰/۸	۱۴	۶۰ دقیقه	
		۸/۸	۲۳				۱۱/۵	۱۵			۶/۲	۸	بیش از ۶۰ دقیقه	
		۱۰۰	۲۶۰				۱۰۰	۱۳۰			۱۰۰	۱۳۰	جمع	

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، طبق نظر دانشجویان دختر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی به ترتیب میانگین میزان تأثیر آنها عبارتند از: گرانی کتاب با میانگین (۲/۹۱)، عدم دسترسی به کتاب‌های مورد علاقه (۲/۸۱)، بها ندادن مردم به علم و دانش در جامعه (۲/۷۳)، حجم زیاد تکالیف درسی دانشگاه (۲/۶۹)، تماشای تلویزیون (۲/۶۹)، عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی (۲/۶۸)، ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه (۲/۶۱)، کمبود کتابخانه‌های عمومی (۲/۶۰)، ندانستن زبان‌های خارجی (۲/۵۹)، نداشتن وقت و فرصت کافی برای

تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه‌های عمومی

تاسیستان ۱۳۸۹ دوره ۱۶ شماره ۲

مطالعه (۲/۵۷)، خوشین نبودن به آینده (۲/۴۶)، مشکلات اقتصادی خانواده (۲/۴۲)، برنامه‌های ورزشی، تفریحی و هنری (۲/۳۹)، استفاده از اینترنت (۲/۲۱)، تیراژ پایین کتاب‌ها (۲/۰۳)، و بازی‌های رایانه‌ای (۱/۸۸). همان‌طوری که در جدول ۲ آمده است، در بین عوامل بازدارنده از دیدگاه دانشجویان دختر، گرانی کتاب بیشترین تأثیر و بازی‌های رایانه‌ای کم‌ترین تأثیر را دارد.

جدول ۲. عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان

ردیف	میزان تأثیر از دیدگاه دانشجویان دختر به درصد				انحراف معیار	میانگین	عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر	ردیف
	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم				
۱	۴۰	۱۶/۹	۱۱/۵	۰/۹۷۲	۲/۹۱	گرانی کتاب		
۲	۴۴/۶	۲۲/۱	۱۰	۰/۹۱۹	۲/۸۱	عدم دسترسی به کتاب‌های مورد علاقه		
۳	۲۷/۷	۲۱/۵	۱۸/۵	۱/۱۰۳	۲/۷۳	بهای ندادن مردم به علم و دانش در جامعه		
۴	۳۳/۱	۳۳/۸	۱۰/۸	۰/۹۴۳	۲/۶۹	حجم زیاد تکالیف دانشگاه		
۵	۳۰	۲۶/۶	۱۷/۷	۱/۰۵۵	۲/۶۹	تماشای تلویزیون		
۶	۲۶/۲	۲۶/۲	۱۵/۴	۱/۰۱۹	۲/۶۸	عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی		
۷	۳۳/۸	۲۰	۲۱/۵	۱/۰۸۱	۲/۶۱	ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه		
۸	۴۶/۹	۱۸/۵	۱۸/۵	۰/۹۶۸	۲/۶۰	کمبود کتابخانه‌های عمومی		
۹	۳۳/۱	۳۳/۱	۱۳/۸	۰/۹۶۲	۲/۵۹	نداشتن زبان‌های خارجی		
۱۰	۳۸/۵	۲۷/۷	۱۶/۲	۰/۹۶۳	۲/۵۷	نداشتن فرصت کافی برای مطالعه		
۱۱	۲۴/۶	۱۹/۲	۳۰	۱/۱۷۵	۲/۴۶	خوشین نبودن به آینده		
۱۲	۳۰/۸	۳۶/۹	۱۷/۷	۰/۹۴۷	۲/۴۲	مشکلات اقتصادی خانواده		
۱۳	۲۵/۴	۳۰/۸	۲۴/۶	۱/۰۶۰	۲/۳۹	برنامه‌های ورزشی، تفریحی و هنری		
۱۴	۲۹/۲	۳۰/۸	۲۹/۲	۰/۹۸۸	۲/۲۱	استفاده از اینترنت		
۱۵	۱۸/۵	۵۰/۸	۲۵/۴	۰/۸۱۰	۲/۰۳	تیراژ پایین کتاب‌ها		
۱۶	۱۸/۵	۱۸/۵	۲۶/۲	۰/۹۹۳	۱/۸۸	بازی‌های رایانه‌ای		

در پاسخ به سؤال سوم پژوهش، از دیدگاه دانشجویان پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی به ترتیب میانگین میزان تأثیر آن‌ها عبارتند از: عدم دسترسی به کتاب‌های مورد علاقه با میانگین (۲/۸۳)، گرانی کتاب (۲/۸۲)، تماشای تلویزیون (۲/۷۳)، حجم زیاد تکالیف درسی دانشگاه (۲/۷۱)، نداشتن فرصت کافی برای مطالعه (۲/۶۸)، ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه (۲/۶۱)، کمبود کتابخانه‌های عمومی (۲/۵۹)، عادت نداشتن به مطالعه

بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی....

از دوران کودکی (۲/۵۱)، استفاده از اینترنت (۲/۴۷)، بها ندان مردم به به علم و دانش در جامعه (۲/۴۲)، برنامه‌های ورزشی، تفریحی و هنری (۲/۴۰)، ندانستن زبان‌های خارجی (۲/۲۸)، مشکلات اقتصادی خانواده (۲/۲۸)، بازی‌های رایانه‌ای (۲/۱۵)، خوشبین نبودن به آینده (۲/۱۵)، و تیراز پایین کتاب‌ها (۲/۰۴). همان‌طوری که در جدول ۳ نشان داده شده است، از نظر دانشجویان پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان، عدم دسترسی به کتاب‌های مورد علاقه، بیش‌ترین تأثیر و تیراز پایین کتاب‌ها، کم‌ترین تأثیر را در بین عوامل بازدارنده دارد.

جدول ۳. عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان

ردیف	میزان تأثیر از دیدگاه دانشجویان پسر به درصد				انحراف معیار	میانگین	عنوان عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان پسر	رتبه
	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم				
۱	۲۶/۲	۴۲/۳	۲۰/۸	۱۰/۸	۰/۹۳۸	۲/۸۳	عدم دسترسی به کتاب‌های مورد علاقه	
۲	۲۵/۴	۴۳/۱	۲۰	۱۱/۵	۰/۹۴۳	۲/۸۲	گرانی کتاب	
۳	۲۶/۲	۳۳/۸	۲۷/۷	۱۲/۳	۰/۹۸۴	۲/۷۳	تماشای تلویزیون	
۴	۲۳/۸	۳۳/۱	۳۳/۸	۹/۲	۰/۹۳۳	۲/۷۱	حجم زیاد تکالیف دانشگاه	
۵	۲۳/۸	۳۳/۱	۳۰/۸	۱۲/۳	۰/۹۷۲	۲/۶۸	نداشتن فرصت کافی برای مطالعه	
۶	۲۳/۸	۳۰	۳۰	۱۶/۲	۱/۰۲۲	۲/۶۱	ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه	
۷	۲۰/۸	۳۴/۶	۲۷/۷	۱۶/۹	۱/۰۰۱	۲/۵۹	کمبود کتابخانه‌های عمومی	
۸	۲۷/۷	۲۱/۵	۲۵/۴	۲۵/۴	۱/۱۴۹	۲/۵۱	عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی	
۹	۱۹/۲	۳۰	۳۰	۲۰/۸	۱/۰۲۸	۲/۴۷	استفاده از اینترنت	
۱۰	۲۰	۲۶/۲	۳۰	۲۳/۸	۱/۰۶۲	۲/۴۲	بهنا ندادن مردم به علم و دانش در جامعه	
۱۱	۱۶/۲	۲۸/۵	۳۵/۴	۲۰	۰/۹۸۵	۲/۴۰	برنامه‌های ورزشی، تفریحی و هنری	
۱۲	۲۶/۹	۲۶/۲	۲۶/۲	۲۰/۸	۱/۰۹۷	۲/۲۸	ندانستن زبان‌های خارجی	
۱۳	۱۳/۸	۲۵/۴	۳۶/۲	۲۴/۶	۰/۹۹۰	۲/۲۸	مشکلات اقتصادی خانواده	
۱۴	۱۸/۵	۱۸/۵	۲۲/۱	۴۰	۱/۱۴۴	۲/۱۵	بازی‌های رایانه‌ای	
۱۵	۱۵/۴	۲۲/۳	۲۴/۶	۳۷/۷	۱/۰۹۵	۲/۱۵	خوشبین نبودن به آینده	
۱۶	۶/۹	۲۰	۴۳/۸	۲۹/۲	۰/۸۷۹	۲/۰۴	تیراز پایین کتاب‌ها	

در پاسخ به سؤال چهارم مبنی بر عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان، بررسی داده‌های پژوهش نشان داد که عوامل مشوق از دیدگاه دانشجویان دختر به ترتیب اهمیت و میانگین تأثیر آن‌ها عبارتند از: داشتن عادت به

تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه‌های عمومی

تاسیستان ۱۳۸۹ دوره ۱۶ شماره ۲

مطالعه از دوران کودکی با میانگین (۳/۱۶)، تشویق والدین (۲/۹۷)، وجود کتابخانه در محل تحصیل (۲/۹۲)، داشتن کتابخانه شخصی (۲/۹۱)، توسعه مراکز کتابخوانی در شهر (۲/۸۹)، تشویق اساتید (۲/۸۲)، آموزش روش صحیح مطالعه (۲/۷۶)، افزایش میزان درآمد خانواده (۲/۷۴)، سطح تحصیلات والدین و دیگر اعضای خانواده (۲/۷۳)، تشویق دوستان (۲/۶۸)، مطالعه والدین (۲/۵۹)، موقعیت اجتماعی خانواده (۲/۵۳)، و برگزاری مسابقات کتابخوانی (۲/۱۸). در بین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر، "داشت عادت به مطالعه از دوران کودکی" با میانگین ۳/۱۶ بالاترین و "برگزاری مسابقات کتابخوانی" با میانگین ۲/۱۸ پایین ترین رتبه را دارد. (جدول ۴)

جدول ۴. عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان

ردیف	میزان تأثیر از دیدگاه دانشجویان دختر به درصد					انحراف معیار	میانگین	عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر	ردیف
	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم					
۱	۵۳/۱	۲۰/۸	۱۵/۴	۱۰/۸	۱/۰۴۷	۳/۱۶		داشت عادت به مطالعه از دوران کودکی	
۲	۳۴/۶	۲۷/۷	۱۸/۵	۹/۲	۰/۹۵۲	۲/۹۷		تشویق والدین	
۳	۳۳/۱	۲۷/۷	۱۷/۷	۱۱/۵	۰/۹۸۵	۲/۹۲		وجود کتابخانه در محل تحصیل	
۴	۴۲/۳	۲۲/۳	۲۰	۱۵/۴	۱/۱۱۳	۲/۹۱		داشت کتابخانه شخصی	
۵	۲۶/۹	۴۵/۴	۱۷/۷	۱۰	۰/۹۱۷	۲/۸۹		توسعه مراکز کتابخوانی در شهر	
۶	۳۲/۳	۳۰	۲۵/۴	۱۲/۳	۱/۰۲۲	۲/۸۲		تشویق اساتید	
۷	۲۴/۶	۲۸/۵	۲۵/۴	۱۱/۵	۰/۹۵۴	۲/۷۶		آموزش روش صحیح مطالعه	
۸	۲۵/۴	۳۶/۲	۲۶/۲	۱۲/۳	۰/۹۷۴	۲/۷۴		افزایش سطح درآمد خانواده	
۹	۳۳/۸	۲۳/۸	۲۴/۶	۱۷/۷	۱/۱۱۰	۲/۷۳		سطح تحصیلات والدین و دیگر اعضای خانواده	
۱۰	۱۹/۲	۴۱/۵	۲۷/۷	۱۱/۵	۰/۹۱۵	۲/۶۸		تشویق دوستان	
۱۱	۳۲/۳	۱۷/۷	۲۶/۹	۲۲/۱	۱/۱۶۶	۲/۵۹		مطالعه والدین	
۱۲	۱۶/۹	۴۰	۲۲/۳	۲۰/۸	۱/۰۰۵	۲/۵۳		موقعیت اجتماعی خانواده	
۱۳	۱۰/۸	۳۰	۲۶/۲	۳۳/۱	۱/۰۱۷	۲/۱۸		برگزاری مسابقات کتابخوانی	

در پاسخ به سؤال پنجم مبنی بر عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان، بررسی داده‌های پژوهش نشان داد که عوامل مشوق از دیدگاه دانشجویان پسر به ترتیب اهمیت و میانگین تأثیر آن‌ها عبارتند از: داشتن عادت به مطالعه از

دوران کودکی با میانگین (۳/۰۷)، داشتن کتابخانه شخصی (۲/۹۷)، تشویق والدین (۲/۹۲)، تشویق اساتید (۲/۹۲)، توسعه مراکز کتابخوانی در شهر (۲/۸۸)، تشویق دوستان (۲/۷۴)، وجود کتابخانه در محل تحصیل (۲/۷۱)، برگزاری مسابقات کتابخوانی (۲/۶۹)، آموزش روش صحیح مطالعه (۲/۶۶)، افزایش میزان درآمد خانواده (۲/۶۱)، و سطح تحصیلات والدین و دیگر اعضای خانواده (۲/۵۸). در بین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان پسر، "داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی" با میانگین ۳/۰۷ بالاترین و "موقعیت اجتماعی خانواده" با میانگین ۲/۴۵ پایین‌ترین رتبه را دارد. (جدول ۵)

جدول ۵. عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان

میزان تأثیر از دیدگاه دانشجویان پسر به درصد				انحرف معیار	میانگین	عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان پسر	رتبه
خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم				
۵۰	۲۲/۳	۱۳/۱	۱۴/۶	۱/۱۰۴	۳/۰۷	داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی	۱
۴۲/۳	۲۷/۷	۱۵/۴	۱۴/۶	۱/۰۸۱	۲/۹۷	داشتن کتابخانه شخصی	۲
۳۶/۹	۳۰/۸	۲۰	۱۲/۳	۱/۰۳۱	۲/۹۲	تشویق والدین	۳
۴۱/۵	۲۴/۶	۱۸/۵	۱۵/۴	۱/۱۰۴	۲/۹۲	تشویق اساتید	۴
۲۷/۷	۴۱/۵	۲۲/۳	۸/۵	۰/۹۱۱	۲/۸۸	توسعه مراکز کتابخوانی در شهر	۵
۲۸/۵	۳۳/۸	۲۱/۵	۱۶/۲	۱/۰۴۴	۲/۷۴	تشویق دوستان	۶
۲۹/۲	۳۰/۸	۲۲/۳	۱۷/۷	۱/۰۷۲	۲/۷۱	وجود کتابخانه در محل تحصیل	۷
۱۹/۲	۲۲/۳	۲۴/۶	۳۳/۸	۱/۱۲۶	۲/۶۹	برگزاری مسابقات کتابخوانی	۸
۳۰	۲۸/۵	۲۰	۲۱/۵	۱/۱۲۳	۲/۶۶	آموزش روش صحیح مطالعه	۹
۳۲/۳	۲۲/۳	۲۳/۱	۲۲/۳	۱/۱۵۳	۲/۶۴	مطالعه والدین	۱۰
۲۶/۹	۲۷/۷	۲۵/۴	۲۰	۱/۰۸۸	۲/۶۱	افزایش سطح درآمد خانواده	۱۱
۲۵/۴	۲۸/۵	۲۵/۴	۲۰/۸	۱/۰۸۳	۲/۵۸	سطح تحصیلات والدین و دیگر اعضای خانواده	۱۲
۱۵/۴	۴۰/۸	۱۷/۷	۲۶/۲	۱/۰۴۲	۲/۴۵	موقعیت اجتماعی خانواده	۱۳

آزمون فرضیه‌ها

در این قسمت به ترتیب براساس فرضیه‌های مطرح شده در پژوهش، آزمون‌های مرتبط انجام شده و نتایج آن‌ها ارائه شده است.

تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه‌ای عمومی

تاستان ۱۳۸۹ دوره ۱۶ شماره ۲

فرضیه اول پژوهش: بین جنسیت دانشجویان و میزان مطالعه غیردرسی آن‌ها تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

برای اثبات این فرضیه از آزمون T مستقل استفاده شد. همان‌طور که در جدول ۶ مشخص است، نتایج آزمون نشان داد که بین میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دختر و دانشجویان پسر تفاوت معنی‌داری وجود دارد. همچنین از مقایسه میانگین مطالعه غیردرسی دانشجویان دختر (۱/۸۶۹۲) و دانشجویان پسر (۲/۴۲۳۱)، مشخص می‌شود که پسران به‌طور معنی‌داری نسبت به دختران میزان مطالعه غیردرسی بیشتری داشته‌اند. (جدول ۶)

جدول ۶. تفاوت معناداری جنسیت دانشجویان دانشگاه تربیت معلم آذربایجان و میزان مطالعه غیردرسی آن‌ها

میزان مطالعه	میزان درصد	میانگین استاندارد	تفاوت میانگین	میزان معنی‌داری	درجه آزادی	T	میانگین استاندارد	میزان انتراف استاندارد	میزان	تعادل	نیاز
۱/۲۳۶۸	۰/۸۷۰۸	۰/۱۶۰۹۷	۰/۵۵۳۸	۰/۰۰۱	۲۵۸	۳/۴۴۱*	۰/۱۱۳۹	۰/۱۲۹۶۳	۱/۸۶۹۲	۱۳۰	۰/۰۷۷۵
							۰/۱۱۳۶	۰/۱۲۹۹۱	۲/۴۲۳۱	۱۳۰	۰/۰۷۷۵
											میزان مطالعه غیردرسی

* The T-test statistic is significant at 0 /01 level

فرضیه دوم پژوهش: بین عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

برای نشان دادن تفاوت معنی‌داری میان عوامل بازدارنده مطالعه از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر از آزمون T مستقل استفاده شد. براساس نتایج آزمون T در بین عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی فقط در چهار مورد تفاوت معنی‌دار در بین دختران و پسران مشاهده شد. این چهار عامل عبارتند از: (۱) "استفاده از اینترنت" با نمره ۰/۰۹۱، $T=2/091$ ، $P=0/038$ و درجه آزادی ۲۵۸. با توجه به میانگین اهمیت و میزان تأثیر، این عامل از دیدگاه پسران با میانگین ۰/۴۷ نسبت به دختران با میانگین ۰/۲۱ تأثیر بیشتری داشته است و طبق نتایج آزمون T این تفاوت معنی‌دار بوده و تصادفی نمی‌باشد. (۲) "بازی‌های رایانه‌ای" با نمره ۰/۰۲۶، $T=2/026$ ، $P=0/044$ و درجه آزادی ۲۵۸.

جدول ۷. تفاوت معنی داری عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه تربیت
علم آذربایجان

عنوان	ردیف	ردیف آزادی	T	آشنازی	پردازش	قداد	نوع	عنوان
ج ۴۲۸	۲۵۸	-/۷۷۶	/۹۷۲	۲/۹۱	۱۳۰	دختران	گرانی کتاب	عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی
			/۹۴۳	۲/۸۲	۱۳۰	پسران		
ج ۱۰۰	۲۵۸	...	/۹۶۲	۲/۵۹	۱۳۰	دختران	نداشتن زبان خارجی	مشکلات اقتصادی خانواده
			۱/۹۷	۲/۵۹	۱۳۰	پسران		
ج ۲۵۰	۲۵۸	-۱/۱۵۲	/۹۴۷	۲/۴۲	۱۳۰	دختران	مشکلات اقتصادی خانواده	نداشتن فرصت مطالعه
			/۹۹۰	۲/۲۸	۱۳۰	پسران		
ج ۳۷۱	۲۵۸	/۸۹۷	/۹۶۳	۲/۵۷	۱۳۰	دختران	عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی	عدم دسترسی به کتاب های مورد علاقه
			/۹۷۲	۲/۶۸	۱۳۰	پسران		
ج ۲۱۰	۲۵۸	-۱/۲۵۶	/۱۰۱۹	۲/۶۸	۱۳۰	دختران	انجام تکالیف دانشگاه	کمبود کتابخانه
			۱/۱۴۹	۲/۵۱	۱۳۰	پسران		
ج ۶۹۲	۲۵۸	/۳۹۶	/۹۴۳	۲/۶۶	۱۳۰	دختران	ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه	تیراز پایین کتابها
			/۹۳۳	۲/۷۱	۱۳۰	پسران		
ج ۶۸۷	۲۵۸	/۴۰۴	/۹۰۳	۲/۷۹	۱۳۰	دختران	تماشای تلویزیون	استفاده از اینترنت
			/۹۳۸	۲/۸۳	۱۳۰	پسران		
ج ۹۰۰	۲۵۸	-۱۱۲۶	/۹۶۸	۲/۶۰	۱۳۰	دختران	بازی های رایانه ای	برنامه های ورزشی
			۱/۰۰۱	۲/۵۹	۱۳۰	پسران		
ج ۱۰۰	۲۵۸	...	/۱۰۸۱	۲/۶۱	۱۳۰	دختران	خوشنین نبودن به آینده	بها ندادن مردم به علم و دانش
			۱/۰۲۲	۲/۶۱	۱۳۰	پسران		
ج ۹۴۲	۲۵۸	/۰۷۳	/۸۱۰	۲/۰۳	۱۳۰	دختران	خواسته نبودن به آینده	بها ندادن مردم به علم و دانش
			/۸۷۹	۲/۰۴	۱۳۰	پسران		
ج ۴۶۷	۲۵۸	/۷۲۹	/۱۰۵۵	۲/۶۴	۱۳۰	دختران	تیراز پایین کتابها	تیراز پایین کتابها
			/۹۸۴	۲/۷۳	۱۳۰	پسران		
ج ۱۰۳۸	۲۵۸	۲/۰۹۱°	/۹۸۸	۲/۲۱	۱۳۰	دختران	کمبود کتابخانه	کمبود کتابخانه
			۱/۰۲۸	۲/۴۷	۱۳۰	پسران		
ج ۱۰۴۴	۲۵۸	۲/۰۲۶°	/۱۹۹۳	۱/۸۸	۱۳۰	دختران	تیراز پایین کتابها	تیراز پایین کتابها
			۱/۱۴۴	۲/۱۵	۱۳۰	پسران		
ج ۱۹۰۴	۲۵۸	/۱۲۱	/۱۰۶۰	۲/۳۹	۱۳۰	دختران	عدم دسترسی به کتاب های مورد علاقه	عدم دسترسی به کتاب های مورد علاقه
			/۹۸۵	۲/۴۰	۱۳۰	پسران		
ج ۱۰۲۶	۲۵۸	-۲/۲۳۷°	/۱۱۷۵	۲/۴۶	۱۳۰	دختران	ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه	کمبود کتابخانه
			۱/۰۹۵	۲/۱۵	۱۳۰	پسران		
ج ۱۰۲۰	۲۵۸	-۲/۳۴۷°	/۱۱۰۳	۲/۷۳	۱۳۰	دختران	تیراز پایین کتابها	تیراز پایین کتابها
			۱/۰۶۲	۲/۴۲	۱۳۰	پسران		

تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه‌های عمومی تأسیسات ۱۳۸۹ دوره ۱۶ شماره ۲

با توجه به میانگین اهمیت و میزان تأثیر، این عامل از دیدگاه پسران با میانگین ۲/۱۵ نسبت به دختران با میانگین ۱/۸۸ تأثیر بیشتری داشته است و طبق نتایج آزمون T این تفاوت معنی دار بوده و تصادفی نمی باشد. (۳) "خوشبین نبودن به آینده" با نمره ۲/۲۳۷، $T = ۰/۰۲۶$ و درجه آزادی ۲۵۸. با توجه به میانگین اهمیت و میزان تأثیر، این عامل از دیدگاه دختران با میانگین ۲/۴۶ نسبت به پسران با میانگین ۲/۱۵ تأثیر بیشتری داشته است و طبق نتایج آزمون T این تفاوت معنی دار بوده و تصادفی نمی باشد. (۴) "بهانه دادن مردم به علم و دانش" با نمره ۲/۳۴۷، $T = ۰/۰۲۰$ و درجه آزادی ۲۵۸. همچنین با توجه به میانگین اهمیت و میزان تأثیر، این عامل از دیدگاه دختران با میانگین ۲/۷۳ نسبت به پسران با میانگین ۲/۴۲ تأثیر بیشتری داشته است و طبق نتایج آزمون T این تفاوت معنی دار بوده و تصادفی نمی باشد. (جدول ۷)

همچنین بررسی داده های پرسشنامه و نظرات کل دانشجویان شرکت کننده در پژوهش حاضر نشان داد که "گرانی کتاب" با میانگین ۲/۸۶ در بین عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از نظر میزان تأثیر آن بر مطالعه غیردرسی، رتبه اول را دارد. سپس سایر عوامل بازدارنده از دیدگاه کل دانشجویان مورد بررسی به ترتیب میانگین میزان تأثیر آنها عبارتند از: عدم دسترسی به کتاب های مورد علاقه با میانگین (۲/۸۱)، حجم زیاد تکالیف درسی دانشگاه (۲/۶۹)، تماسای تلویزیون (۲/۶۹)، نداشتن فرصت کافی برای مطالعه (۲/۶۳)، ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه (۲/۶۱)، عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی (۲/۶۰)، کمبود کتابخانه های عمومی (۲/۶۰)، ندانستن زبان های خارجی (۲/۵۹)، بهانه دادن مردم به علم و دانش در جامعه (۲/۵۸)، خوشبین نبودن به آینده (۲/۴۹)، برنامه های ورزشی، تفریحی و هنری (۲/۴۰)، مشکلات اقتصادی خانواده (۲/۳۵)، استفاده از اینترنت (۲/۳۴)، تیراز پایین کتاب ها (۲/۰۴) و بازی های رایانه ای (۲/۰۱). (جدول ۸)

فرضیه سوم پژوهش: بین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی دار وجود دارد.

براساس نتایج آزمون T در بین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی تفاوت معنی دار در بین دختران و پسران مشاهده نشد. (جدول ۹)

جدول ۸ عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه کل دانشجویان مورد بررسی

ردیف	عنوان	میزان تأثیر از دیدگاه کل دانشجویان به درصد	میانگین	انحراف معیار	میزان تأثیر از دیدگاه کل دانشجویان به درصد	ردیف
۱	گرانی کتاب	۲۸/۵	۴۱/۵	۱۸/۵	۱۱/۵	کم خیلی کم
۲	عدم دسترسی به کتاب‌های مورد علاقه	۲۶/۲	۴۳/۵	۲۱/۹	۱۰/۴	کم خیلی زیاد
۳	حجم زیاد تکالیف دانشگاه	۲۳/۱	۳۳/۱	۳۳/۸	۱۰	خیلی زیاد
۴	تماشای تلویزیون	۲۶/۲	۳۱/۹	۲۶/۹	۱۵	خیلی کم
۵	نداشتن فرصت کافی برای مطالعه	۲۰/۸	۳۵/۸	۲۹/۲	۱۴/۲	کم خیلی کم
۶	ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه	۲۴/۲	۳۱/۹	۲۵	۱۸/۸	کم خیلی کم
۷	عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی	۲۶/۵	۲۷/۳	۲۵/۸	۲۰/۴	کم خیلی زیاد
۸	کمبود کتابخانه‌های عمومی	۱۸/۵	۴۰/۸	۲۳/۱	۱۷/۷	کم خیلی کم
۹	نداشتن زبان‌های خارجی	۲۲/۵	۲۹/۶	۲۹/۶	۲۱/۲	کم خیلی کم
۱۰	بها ندادن مردم به علم و دانش در جامعه	۲۶/۲	۲۶/۹	۲۵/۸	۲۱/۲	کم خیلی کم
۱۱	خوشین نبودن به آینده	۲۰/۸	۲۳/۵	۲۱/۹	۳۳/۸	کم خیلی کم
۱۲	برنامه‌های ورزشی، تفریحی و هنری	۱۷/۷	۲۶/۹	۳۳/۱	۲۲/۳	کم خیلی کم
۱۳	مشکلات اقتصادی خانواده	۱۴/۲	۲۸/۱	۲۶/۵	۲۱/۲	کم خیلی کم
۱۴	استفاده از اینترنت	۱۵	۲۹/۶	۳۰/۴	۲۵	کم خیلی کم
۱۵	تیراژ پایین کتاب‌ها	۶/۲	۱۹/۲	۴۷/۳	۲۷/۳	کم خیلی کم
۱۶	بازی‌های رایانه‌ای	۱۳/۵	۱۸/۵	۲۴/۶	۴۳/۵	کم خیلی کم

همچنین بررسی داده‌های پرسشنامه و نظرات کل دانشجویان شرکت کننده در پژوهش حاضر نشان داد که "داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی" با میانگین ۳/۱۱ در بین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی نسبت به سایر عوامل در بین کل دانشجویان مورد بررسی رتبه اول را دارد. سایر عوامل مشوق مطالعه غیردرسی به ترتیب میانگین و میزان تأثیر آن‌ها عبارتند از: تشویق والدین (۲/۹۵)، داشتن کتابخانه شخصی (۲/۹۴)، توسعه مراکز کتاب‌خوانی (۲/۸۸)، تشویق اساتید (۲/۸۷)، وجود کتابخانه در محل تحصیل (۲/۸۱)، تشویق دوستان (۲/۷۱)، افزایش درآمد خانواده (۲/۶۸)، سطح تحصیلات والدین و دیگر اعضای خانواده (۲/۶۶)، مطالعه والدین (۲/۶۱)، موقعیت اجتماعی خانواده (۲/۴۹)، و برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی (۲/۲۲). (جدول ۱۰)

تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی

تاسیستان ۱۳۸۹ دوره ۱۶ شماره ۲

جدول ۹. تفاوت معنی داری بین عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر

سطح معنی داری	درجه آزادی	T	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	جنس	عوامل مشوق مطالعه غیردرسی
/۵۴۵	۲۵۸	-۱/۶۰۶	۱/۰۰۵	۲/۵۳	۱۳۰	دختران	موقعیت اجتماعی خانواده
			۱/۰۴۲	۲/۴۵	۱۳۰	پسران	
/۲۵۹	۲۵۸	-۱/۱۳۰	۱/۱۱۰	۲/۷۳	۱۳۰	دختران	سطح تحصیلات والدین
			۱/۰۸۳	۲/۵۸	۱۳۰	پسران	
/۶۶۲	۲۵۸	-۱/۴۳۷	۱/۹۵۲	۲/۹۷	۱۳۰	دختران	تشویق والدین
			۱/۰۳۱	۲/۹۲	۱۳۰	پسران	
/۶۱۴	۲۵۸	/۵۰۵	۱/۰۴۴	۲/۶۸	۱۳۰	دختران	تشویق دوستان
			۱/۹۱۵	۲/۷۴	۱۳۰	پسران	
/۴۴۹	۲۵۸	/۷۵۸	۱/۰۲۲	۲/۸۲	۱۳۰	دختران	تشویق اساتید
			۱/۱۰۴	۲/۹۲	۱۳۰	پسران	
/۷۰۹	۲۵۸	/۳۷۴	۱/۱۶۶	۲/۵۹	۱۳۰	دختران	مطالعه والدین
			۱/۱۵۲	۲/۶۴	۱۳۰	پسران	
/۱۰۵	۲۵۸	-۱/۶۲۶	۱/۹۸۵	۲/۹۲	۱۳۰	دختران	وجود کتابخانه در محل
			۱/۰۷۲	۲/۷۱	۱۳۰	پسران	
/۵۲۶	۲۵۸	/۶۳۹	۱/۰۱۷	۲/۱۸	۱۳۰	دختران	برگزاری مسابقات کتاب خوانی
			۱/۱۲۶	۲/۲۶	۱۳۰	پسران	
/۴۷۶	۲۵۸	-۱/۷۱۴	۱/۹۵۴	۲/۷۶	۱۳۰	دختران	آموزش روش صحیح مطالعه
			۱/۱۲۳	۲/۶۶	۱۳۰	پسران	
/۳۰۸	۲۵۸	-۱/۰۲۰	۱/۹۷۴	۲/۷۴	۱۳۰	دختران	افزایش درآمد خانواده
			۱/۰۸۸	۲/۶۱	۱۳۰	پسران	
/۹۴۶	۲۵۸	-۱/۰۶۸	۱/۹۱۷	۲/۸۹	۱۳۰	دختران	توسعه مراکز کتاب خوانی
			۱/۹۱۱	۲/۸۸	۱۳۰	پسران	
/۶۵۲	۲۵۸	/۴۵۲	۱/۱۱۳	۲/۹۱	۱۳۰	دختران	داشتن کتابخانه شخصی
			۱/۰۸۱	۲/۹۷	۱۳۰	پسران	
/۵۲۷	۲۵۸	-۱/۶۳۴	۱/۰۴۷	۳/۱۶	۱۳۰	دختران	داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی
			۱/۱۰۴	۳/۰۷	۱۳۰	پسران	

جدول ۱۰. عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه کل دانشجویان مورد بررسی

ردیف	دانشجویان	کل دیدگاه	عوامل مشوق مطالعه غیردرسی از دیدگاه کل دانشجویان به درصد	میزان تأثیر از دیدگاه کل دانشجویان به درصد	انحراف معیار	میانگین	میزان کم	میزان زیاد	خیلی زیاد
۱	داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی	۳/۱۱	۱/۰۷۴	۱۲/۷	۱۴/۲	۲۱/۵	۵۱/۵	۲۱/۵	خیلی زیاد
۲	تبلیغ والدین	۲/۹۵	۰/۹۹۰	۱۰/۸	۱۹/۲	۳۲/۲	۳۵/۸	۳۲/۲	زیاد
۳	داشتن کتابخانه شخصی	۲/۹۴	۱/۰۹۶	۱۵	۱۷/۷	۲۵	۴۲/۳	۲۵	کم
۴	توسعه مراکز کتابخوانی در شهر	۲/۸۸	۰/۹۱۲	۹/۲	۲۰	۴۳/۵	۲۷/۳	۴۳/۵	خیلی کم
۵	تبلیغ اساتید	۲/۸۷	۱/۰۶۳	۱۳/۸	۲۱/۹	۲۷/۳	۳۶/۹	۲۷/۳	زیاد
۶	وجود کتابخانه در محل تحصیل	۲/۸۱	۱/۰۳۳	۱۴/۶	۲۰	۳۴/۲	۳۱/۲	۳۴/۲	کم
۷	تبلیغ دوستان	۲/۷۱	۰/۹۸۰	۱۳/۸	۲۴/۶	۳۷/۷	۲۳/۸	۳۷/۷	خیلی کم
۸	آموزش روش صحیح مطالعه	۲/۷۱	۱/۰۴۱	۱۶/۵	۲۲/۷	۳۳/۵	۲۷/۳	۳۳/۵	کم
۹	افزایش سطح در آمد خانواده	۲/۶۸	۱/۰۳۳	۱۶/۲	۲۵/۸	۳۱/۹	۲۶/۲	۳۱/۹	خیلی کم
۱۰	سطح تحصیلات والدین و دیگر اعضای خانواده	۲/۶۶	۱/۰۹۷	۱۹/۲	۲۵	۲۶/۲	۲۹/۶	۲۶/۲	زیاد
۱۱	مطالعه والدین	۲/۶۱	۱/۱۵۷	۲۲/۷	۲۵	۲۰	۳۲/۳	۲۰	کم
۱۲	موقعیت اجتماعی خانواده	۲/۴۹	۱/۰۲۲	۲۳/۵	۲۰	۴۰/۴	۱۶/۲	۴۰/۴	خیلی کم
۱۳	برگزاری مسابقات کتابخوانی	۲/۲۲	۱/۰۷۱	۳۳/۵	۲۵/۴	۲۶/۲	۱۵	۲۶/۲	خیلی زیاد

نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های پژوهش حاضر میانگین میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دانشگاه تربیت معلم آذربایجان بین ۳۰ تا ۴۵ دقیقه در شبانه روزی باشد و پسران نسبت به دختران میانگین مطالعه غیردرسی بیش تری دارند. براساس پژوهش ترکیان تبار (۱۳۸۴) دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود هم کمتر از یک ساعت مطالعه غیردرسی داشته‌اند. طبق نظر توماس (۲۰۰۹) شاید دلیل این کاهش میزان مطالعه و کتابخوانی، توقف آموزش شیوه‌های صحیح مطالعه و ترویج و تبلیغ باشد. براساس نتایج پژوهش آفتایی آرانی و بتولی (۱۳۸۶) دختران به طور معنی‌داری نسبت به پسران میزان مطالعه غیردرسی بیش تری دارند؛ اما در پژوهش حاضر عکس این نتیجه حاصل شده است.

گرانی کتاب نسبت به سایر عوامل بازدارنده تأثیر بیشتری در کاهش میزان مطالعه غیردرسی داشته است. در پژوهش ترکیان تبار (۱۳۸۴) هم گرانی کتاب به عنوان عامل بازدارنده معرفی شده است. همچنین کمبود کتابخانه و عدم دسترسی به کتابخانه و ضعف مجموعه منابع کتابخانه از دیدگاه دانشجویان جزء عوامل بازدارنده محسوب شده است. در آفتابی آرانی و بتولی (۱۳۸۶) نامناسب بودن محیط و شرایط فیزیکی کتابخانه نیز جزء عوامل بازدارنده ذکر شده است. در بین پژوهش‌های خارجی، در پژوهش سایه و رانر (۲۰۰۵) هم نتیجه مشابهی حاصل شد و دلیل عدم رغبت به مطالعه غیردرسی افزایش روزافرون انواع و اشکال مختلف رسانه‌ها و دلیل عدم رغبت به مطالعه غیردرسی افزایش روزافرون انواع و اشکال مختلف رسانه‌ها و خدمات رسانه‌ای عنوان شده است. همچنین بر اساس نتایج حاصل از پژوهش لوین و لوین (۱۹۹۶) بین تمایز تلویزیون و مطالعه غیردرسی رابطه معکوس وجود دارد.

در مورد عوامل مشوق هم باید اذعان کرد که اگر ما عوامل بازدارنده را شناسایی و از بین ببریم؛ در واقع مطالعه غیردرسی را تشویق کرده‌ایم و به عکس اگر هر کدام از عوامل مشوق را از بین ببریم، مانع بر سر راه مطالعه غیردرسی ایجاد کرده‌ایم. بر اساس نتایج پژوهش حاضر تشویق والدین، اساتید و دوستان و معرفی کتاب‌های مناسب، خرید یا اهدای کتب از سوی آن‌ها به عنوان عوامل مشوق قلمداد شده است. بر اساس پژوهش زال زاده (۱۳۷۹) بین معرفی کتاب از سوی معلمان و میزان استفاده از کتابخانه‌ها و میزان مطالعه غیردرسی رابطه معنی‌دار و مستقیم وجود دارد. همچنین بر اساس ترکیان تبار (۱۳۸۴) بین تحصیلات والدین و میزان مطالعه دانشجویان رابطه معنی‌دار وجود دارد. بنابراین سطح تحصیلات والدین و همچنین میزان مطالعه خود والدین به عنوان عوامل مشوق مطالعه غیردرسی می‌باشد. اما بر اساس پژوهش آفتابی آرانی و بتولی (۱۳۸۶) بین رفتار توجه‌آمیز والدین و معلمان به مطالعه آزاد و میزان مطالعه غیردرسی رابطه معنی‌دار وجود ندارد.

بررسی استنباطی عوامل بازدارنده و مشوق مطالعه غیردرسی نشان داد که در مورد بعضی از عوامل بازدارنده در بین دانشجویان دختر و دانشجویان پسر تفاوت معنی‌دار وجود دارد؛ مانند استفاده از اینترنت، بازی‌های رایانه‌ای، خوشبین نبودن به آینده و بها ندادن مردم به علم و دانش.

اما در مورد عوامل مشوق مطالعه غیردرسی بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌دار مشاهده نشد. در پیشینه پژوهش حاضر هیچکدام از پژوهشگران رابطه بین عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی را با جنسیت دانشجویان بررسی نکرده‌اند.

پیشنهادها

۱. با توجه به اینکه میانگین میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان اعم از دختران و پسران بسیار پایین است، پیشنهاد می‌شود متولیان امور فرهنگی بهخصوص مسئولان رسانه‌های ارتباط جمعی از جمله صدا و سیما و مطبوعات، در زمینه فرهنگ‌سازی مطالعه بهویژه مطالعه غیردرسی برنامه‌ریزی نمایند؛ از جمله این برنامه‌ها آموزش همگانی از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزش شیوه‌های مطالعه، برگزاری مسابقات کتابخوانی، برگزاری نمایشگاه‌های کتاب، معرفی کتاب، تجهیز کتابخانه‌های عمومی و ... است.
۲. حتی‌الامکان اختصاص یک شبکه در صداوسیما مخصوص ترویج، تشویق و فرهنگ‌سازی امر مطالعه بهویژه مطالعه غیردرسی؛
۳. ارائه تسهیلات خرید کتب و سایر منابع خواندنی از سوی مسئولان دولتی و دانشگاه‌ها به منظور رفع عامل گرانی که نقش زیادی در کاهش مطالعه دارد، مانند اعطای بن کتاب؛
۴. دانشگاه‌ها باید برای بالا بردن سرانه مطالعه دانشجویان به زیرساخت‌های امر مطالعه توجه زیادی داشته باشند، مانند تجهیز کتابخانه‌ها، قرائتخانه‌ها، مراکز اطلاع‌رسانی و برگزاری نمایشگاه‌های دائمی کتاب در دانشگاه‌ها؛
۵. آموزش والدین در زمینه چگونگی ایجاد عادت به مطالعه در فرزندان از دوران کودکی
۶. آموزش به دانشجویان در زمینه چگونگی مدیریت و استفاده بهینه از زمان و اختصاص زمان کافی برای مطالعه در طول شبانه‌روز.

منابع

- آفتابی آراني، فاطمه؛ بتولی، زهراء (۱۳۸۶). بررسی میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن در شهرستان آران و بیدگل در سال تحصیلی ۸۴-۸۵ / ارتباط علمي، ۷(۳).
- ترکیان تبار، منصور (۱۳۸۴). بررسی میزان گرایش به مطالعه غیردرسی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود. پژوهش‌های تربیتی، ۲(۴)، ۲۸-۳۷.
- رضوی، عباس؛ جعفریزاده، مجید؛ نوروزی، داریوش (۱۳۸۵). رابطه بین میزان تماشای برنامه‌های تلویزیونی و استفاده از منابع اطلاعاتی غیردرسی. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹(۴).
- زال زاده، ابراهیم (۱۳۷۹). بررسی مطالعه غیردرسی و میزان استفاده دانش‌آموزان دبیرستان‌ها از کتابخانه‌های عمومی شیراز. مجله کتابداری، دفتر ۳۵، ۳۱-۴۷.
- سامانیان، مصیب (۱۳۸۴). بررسی مطالعات غیردرسی دانشجویان و شناسایی عوامل مؤثر بر آن از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد. پژوهش‌های تربیتی، ۲(۲)، ۷۵-۸۴.

References

- Hsieh, C. and Runner, R. (2005). Textbook, leisure reading and the academic library. Library Collections, Acquisitions,& Technical Services, 29, 192 – 204.
- Levine, D. U. and Levine, R. F. (1996). Society and Education (9th ed.). MA: Allyn and Bacon, 121-124.
- Thomas, L. L. (2009). Rescuing Reading at the Community College. The Journal of the Virginia Community College ,14(1), 5 – 14.[On-line] Available : <http://www.vccaedu.org/inquiry/inquiry-spring-2009/i-14-Long.html>

به این مقاله این گونه استناد کنید:

مرادمند، علی (۱۳۸۹). بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی در دانشگاه تربیت معلم آذربایجان. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶(۲)، ۹۵-۱۱۴.